

موسسه مطالعات پژوهشی‌های بازرگانی

نشست تخصصی

ارزیابی سیاست‌های پولی و ارزی در بخش صنعت ایران

زمان:

چهارشنبه ۱۸/۰۳/۱۴۰۱، ساعت ۱۰:۰۰ تا ۱۲:۰۰

ارزیابی نقش سیاست های ارزی کشور در بخش صنعت ایران در شرایط تحریم

مهدی یزدانی

استادیار گروه اقتصاد دانشگاه شهید بهشتی

۱۸ خردادماه ۱۴۰۱

موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

محورهای میزگرد:

- سیاست ارزی
- سیاست پولی
- اثرات سیاست‌های پولی و ارزی در بخش صنعت ایران
- ارائه پیشنهادهایی در خصوص بهره‌مندی حداکثری از سیاست‌های پولی و ارزی در بخش صنعت

دکتر منصور عسگری (رئیس پنل)

عضو هیأت علمی موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

دکتر حجت ایزدخواستی

عضو هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی (دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی)

دکتر مهدی یزدانی

عضو هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی (دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی)

www.itsr.ir

تلفن هماهنگی: ۰۲۱۶۱۶۲۳۶۵

نشانی: خ کازرو شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، روبروی پارک لاله، پش کویچه همدان، پلاک ۱۲۰۲، طبقه هشتم، سالن جلسات

مقدمه

➤ نرخ ارز مهمترین متغیر ارتباط اقتصادی یک کشور با کشورهای جهان است.

➤ تغییرات نرخ ارز تاثیرات گسترده ای بر بخش داخلی و خارجی اقتصادها به همراه دارد؛ چون

➤ اثر بر صادرات و واردات (و به تبع آن تراز تجاری)

➤ اثر بر قدرت رقابت پذیری داخلی (و به تبع آن بر تولید و اشتغال)

➤ اثر بر تورم داخلی

➤ براین اساس مدیریت بازار ارز یکی از موضوعات کلیدی هر اقتصادی محسوب می شود.

مبانی نظری سازوکارهای تعیین نرخ ارز

بر این اساس تغییر و تنظیم نرخ ارز در قالب رژیم های ارزی براساس ملاحظات منبعت از سیاست های اقتصادی (پولی، مالی و تجاری)، سطح تکنولوژی تولید و بهره وری اقتصادها است.

رویکرد برابری قدرت خرید

رویکرد تراز پرداخت ها

رویکرد پولی

رویکرد سبد دارایی

انواع رژیم های ارزی

➤ رژیم ارزی شناور

➤ رژیم ارزی ثابت (میخکوب)

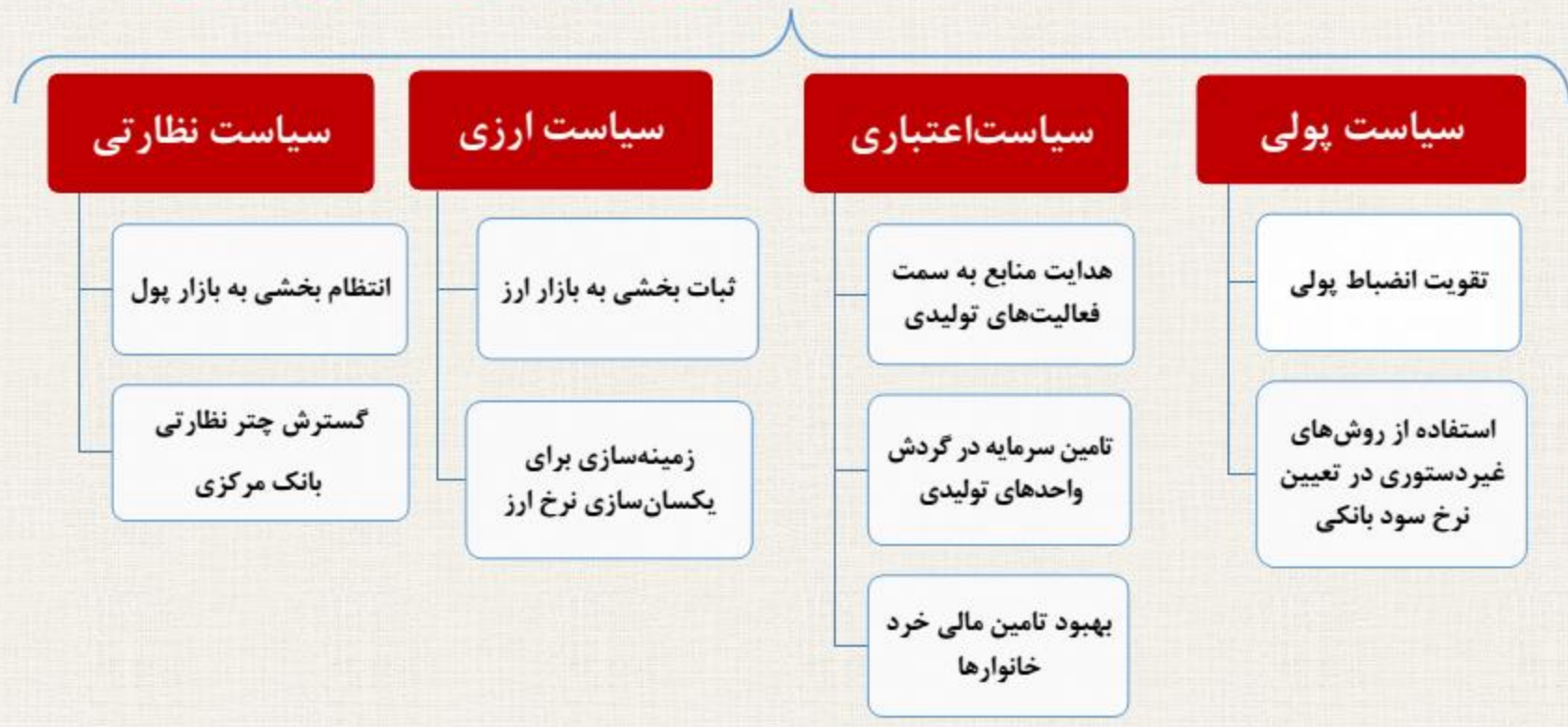
➤ رژیم ارزی میخکوب خزنده

➤ رژیم شناور مدیریت شده

➤ طبق بند (ت) ماده ۲۰ قانون احکام دائمی برنامه های توسعه مصوب سال ۱۳۹۵: نظام ارزی قانونی کشور **شناور مدیریت شده** است.

رویکرد کلی سیاست های بانک مرکزی در سال های اخیر

رویکرد کلی: ثبات بخشی به اقتصاد با تأکید بر کاهش تدریجی نرخ تورم به سطوح یک رقمی و تداوم آن

رویکرد کلی سیاست های بانک مرکزی در سال های اخیر

رویکرد کلی سیاست های بانک مرکزی در حال حاضر و در سال های پیش رو بر اساس سخنرانی رئیس کل بانک مرکزی

➤ تلاش در جهت کنترل انتظارات تورمی

➤ تلاش در جهت کنترل عوامل طرف عرضه تورم

➤ اصلاح رابطه دولت با بانک مرکزی:

▪ اصلاح تنخواه خزانه

▪ تکالیف بودجه ای

رویکرد کلی سیاست های بانک مرکزی در حال حاضر و در سال های پیش رو بر اساس سخنرانی رئیس کل بانک مرکزی

اصلاح رابطه بانک ها با بانک مرکزی

- اصلاح ترانزنامه ها: کاهش مطالبات معوق و مولدسازی دارایی های منجمد و فروش اموال مازاد
- اصلاح دارایی های بانک ها: کاهش بدهی دولت و شرکت های دولتی به بانک ها
- استفاده از بازار بین بانکی برای تأمین نقدینگی مورد نیاز به جای اضافه برداشت

تشکیل شورای ثبات مالی:

- مدیریت هزینه های دولت با شرط عدم بسط پایه پولی
- تعمیق بازار سرمایه
- تعمیق بازار بدهی

رویکرد کلی سیاست های بانک مرکزی در حال حاضر و در سال های پیش رو بر اساس سخنرانی رئیس کل بانک مرکزی

بازار ارز

هدف: ایجاد موازنه و تعادل در بازار

- ۵۷ میلیارد دلار عرضه ارز در سامانه نیما در سال ۱۴۰۰
- ۷.۵ میلیارد دلار عرضه ارز از حوزه نفت و پتروشیمی در دو ماهه امسال در مقابل با ۴.۵ میلیارد دلار در مدت مشابه سال گذشته
- کاهش قاچاق کالا و افزایش عرضه ارز
- انتظار افزایش برگشت ارز حاصل از صادرات و رفع تعهدات واردکنندگان
- استفاده از پیمان های پولی دوجانبه و چندجانبه
- استفاده از روش تهاتر در مبادلات بین المللی
- انتشار اوراق ارزی (اصل و سود و بازپرداخت ارزی است)

عملکرد بانک مرکزی در سال های اخیر

عملکرد بازار نیما (حواله)

جدول ۱: مجموع تامین ارز، تامین ارز در بازار نیما، سهم بازار نیما از مجموع تامین ارز (میلیارد یورو-درصد)

مجموع تامین ارز	تامین ارز در بازار نیما	سهم بازار نیما از مجموع تامین ارز (درصد)	
۱۳۹۷	۳۷/۷۹۱	۱۱/۰۳	۲۹/۱
۱۳۹۸	۳۵/۳۱۹	۱۳/۸۴۳	۳۹/۲
۱۳۹۹	۳۰/۹۱۱	۱۲/۲۳۷	۳۹/۶
۱۴۰۰	۴۹/۱۴۲	۲۶/۰۷۹	۵۳
۲ ماهه اول ۱۴۰۱	۷/۸۵۸	۵/۱۴۶	۶۵/۴

عملکرد بانک مرکزی در سال های اخیر

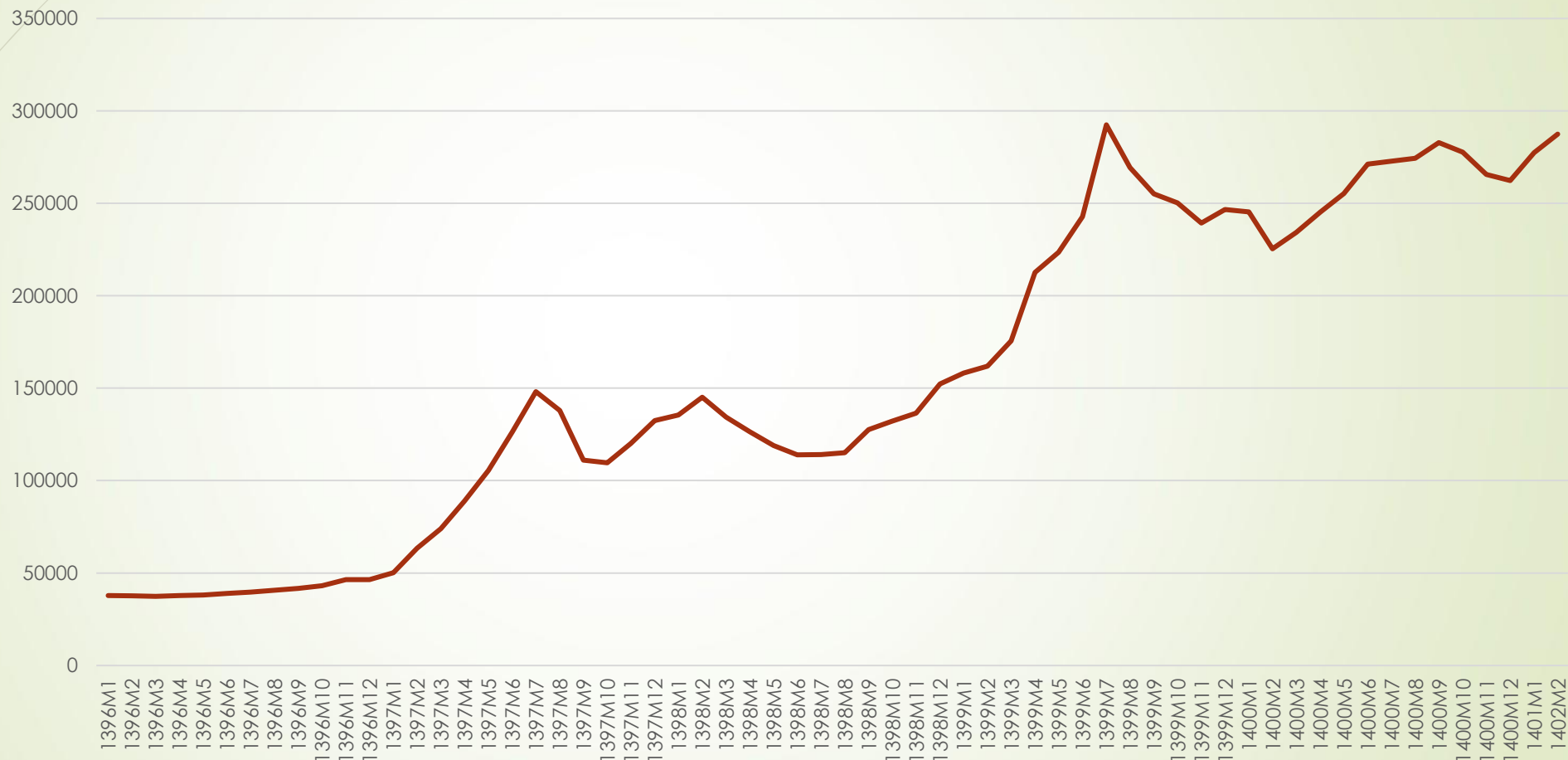
عملکرد بازار متشکل معاملات ارزی (اسکناس)

جدول ۲: حجم معاملات بازار متشکل معاملات ارزی

نوع ارز	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۲ ماهه اول ۱۴۰۱
دلار (میلیون)	۳۹	۶۱۳	۱۶۹۰	۱۳۲
یورو (میلیون)	۸	۸۱	۲۲۹	۱۱/۵۴
درهم	۰	۲۸۰۰۰	۱۰۰۰۰	۰

منبع: بیات (۱۴۰۱)، بیست و نهمین همایش سالانه سیاست های پولی و ارزی

رشد نرخ ارز بازار آزاد از فروردین ماه ۱۳۹۶ تا اردیبهشت ماه ۱۴۰۱

تاریخچه نظام های ارزی در اقتصاد ایران تا دهه ۱۳۸۰

➤ قبل از سال ۱۳۵۷: نظام ارزی میخکوب شدید (ثابت)

▪ کنترل و نظارت دولتی و سهمیه بندی ارزی تا سال ۱۳۵۳

➤ پس از انقلاب اسلامی تا ۱۳۷۲: نظام ارزی ثابت با نرخهای چندگانه

▪ نرخ ارز رسمی (برای واردات کالاهای اساسی)

▪ نرخ ارز رقابتی (برای واردات کالاهای واسطه ای و سرمایه ای)

▪ نرخ ارز شناور (برای مابقی معاملات)

➤ از ابتدای ۱۳۷۲ تا نیمه دوم ۱۳۷۳: نظام ارزی شناور

➤ از ابتدای سال ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۰: نظام ارزی دو نرخ ثابت

تاریخچه نظام های ارزی در اقتصاد ایران از دهه ۱۳۸۰

➤ ۱۳۸۳-۱۳۸۰: نظام ارزی ثابت با نوسان حداکثر ۱۰ درصد حول نرخ بازار (شناور مدیریت شده)

▪ اجرای موفق سیاست یکسان سازی نرخ ارز و حذف نرخ های ارز چندگانه

➤ ۱۳۸۴ تا دی ماه ۱۳۹۰: نظام ارزی ثابت با نوسان ۱۰ درصد (شناور مدیریت شده)

▪ حرکت هماهنگ و نزدیک نرخ ارز مرجع و نرخ بازار آزاد به دلیل درآمدهای نفتی بالا

➤ بهمن ۱۳۹۰ تا پایان ۱۳۹۱: رژیم ارزی چندگانه (نرخ ارز اتاق مبادلات و نرخ بازار)

▪ جهش نرخ ارز به دلیل انتظارات ناشی از تحریم و تخلیه اثرات متغیرهای اقتصاد کلان بر نرخ ارز

تاریخچه نظام های ارزی در اقتصاد ایران از دهه ۱۳۸۰

➤ ۱۳۹۲ تا دی ماه ۱۳۹۶: شناور مدیریت شده با نوسان محدود

- ثبات بازار ارز به دلیل انتظارات مثبت و رفع تحریم ها

➤ بهمن ۱۳۹۶ تا پایان ۱۴۰۰: رژیم ارزی چندگانه (نرخ ارز ترجیحی، نرخ نیما، نرخ بازار آزاد)

- جهش نرخ ارز به دلیل خروج امریکا از برجام و تخلیه اثرات متغیرهای اقتصاد کلان بر نرخ ارز

➤ ابتدای ۱۴۰۱: تلاش در جهت اجرای نظام شناور مدیریت ارزی

- حذف ارز ترجیحی
- کاهش سهم بازار آزاد در اقتصاد
- تلاش در جهت تعادل عرضه و تقاضا

روند نرخ ارز حقیقی از ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰

نرخ ارز حقیقی تا سال ۱۳۸۹ روند نزولی دارد.

به دلیل جهش ارزی سال ۱۳۹۰، روند نرخ ارز حقیقی تا ۱۳۹۱ صعودی است.

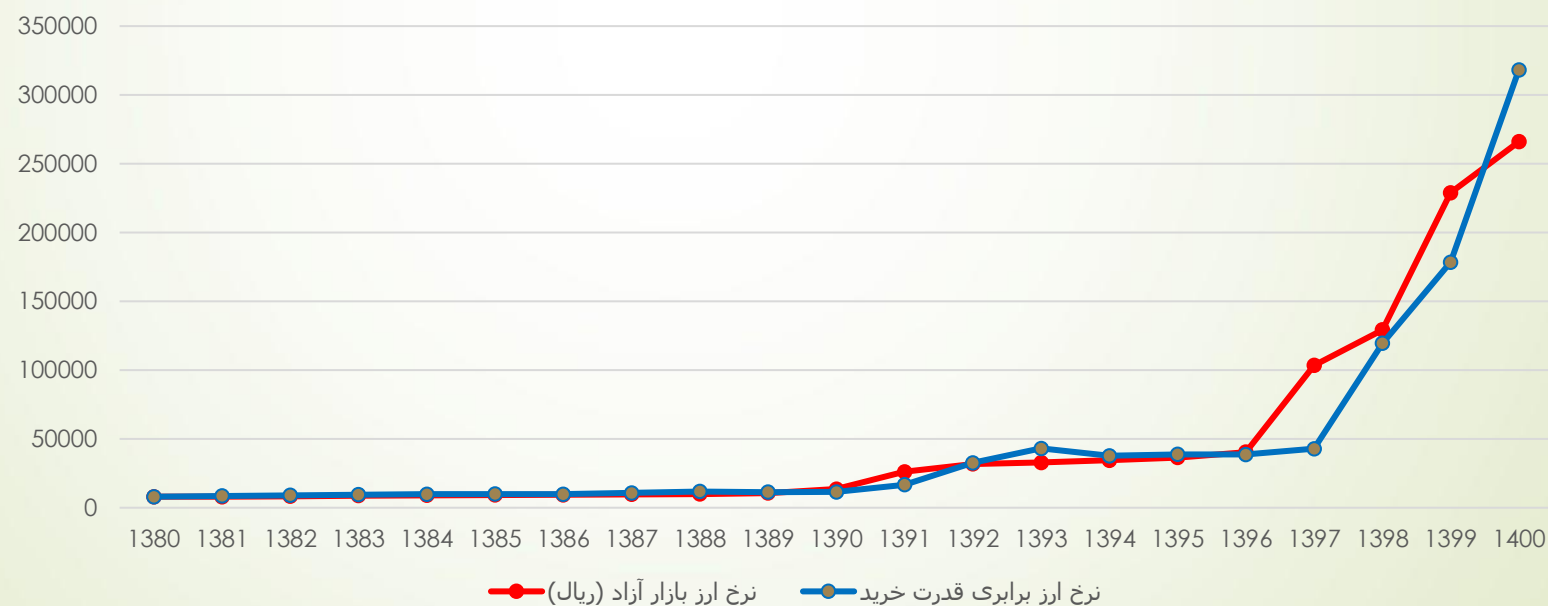
بعد از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶، مجدداً روند نرخ ارز حقیقی نزولی است.

بعد از سال ۱۳۹۶ و به دلیل خروج امریکا از برجام و افزایش نرخ ارز، مجدداً روند نرخ ارز حقیقی صعودی است.

روند نرخ ارز اسمی و نرخ ارز تعدیل شده بر اساس تفاوت تورم داخل و خارج قدرت خرید از ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰

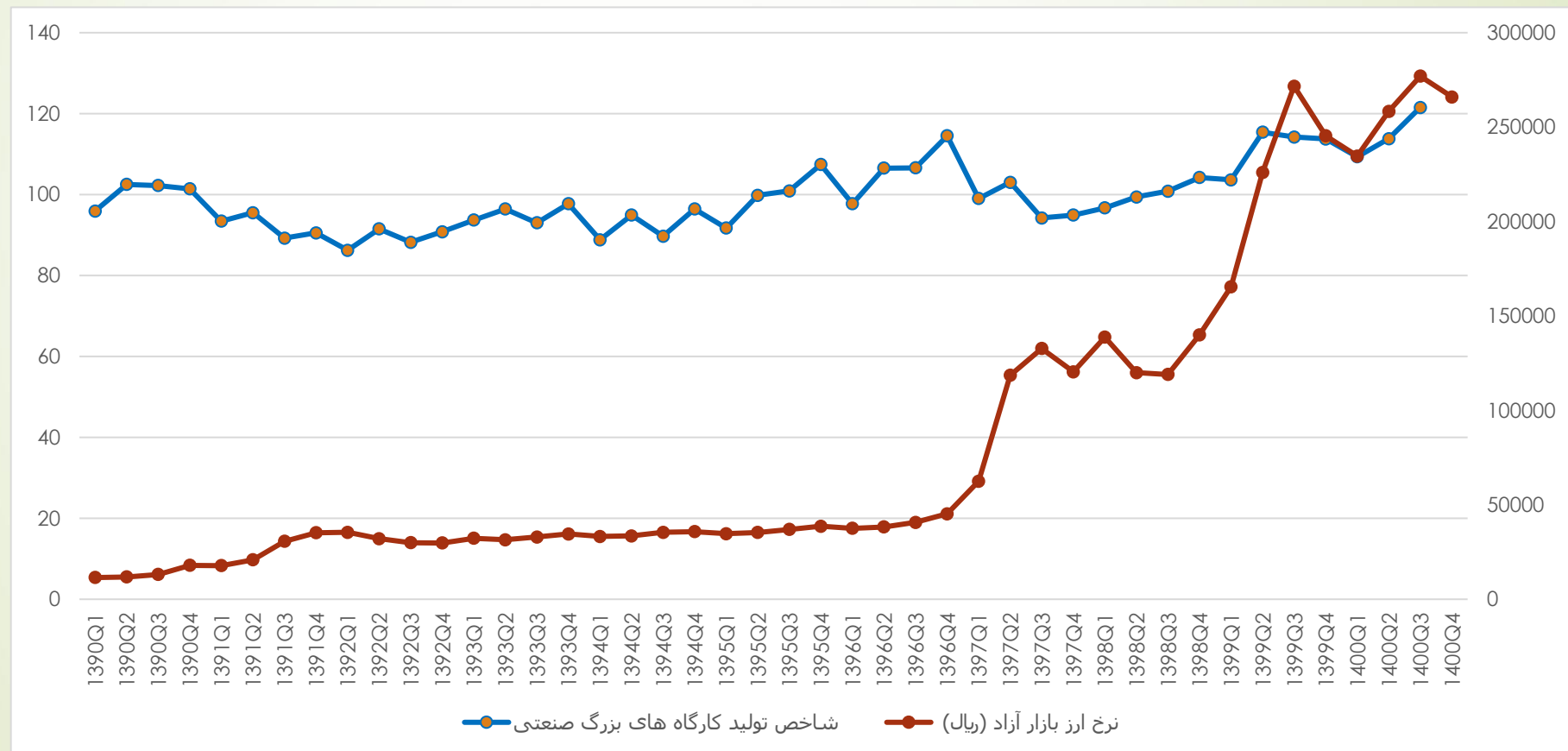
اگر چه نرخ ارز حقیقی در دوره هایی روند نزولی را تجربه کرده است، ولی در کل نرخ ارز اسمی بر اساس تفاوت تورم داخل و خارج به دلیل جهش های ارزی، افزایش داشته است.

پیامد سیاست های ارزی در بخش صنعت

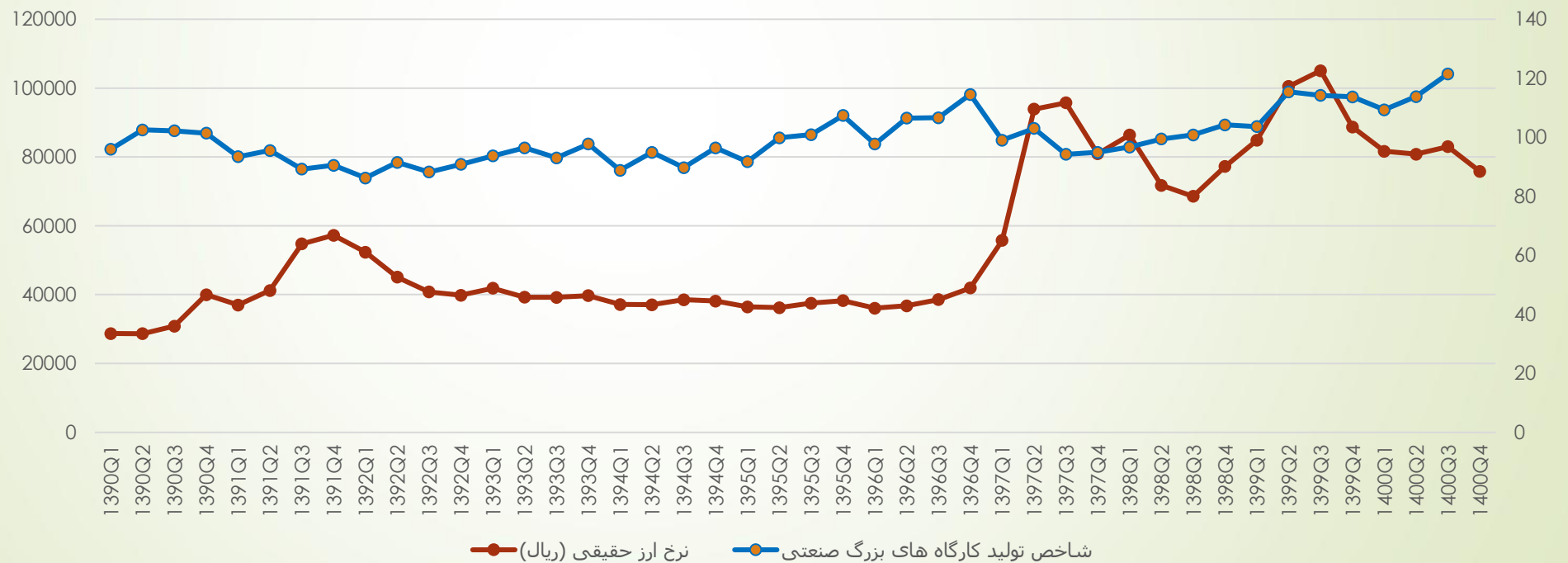
رشد نرخ ارز بازار آزاد و شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی از سه ماه اول ۱۳۹۰ تا سه

ماه چهارم ۱۴۰۰

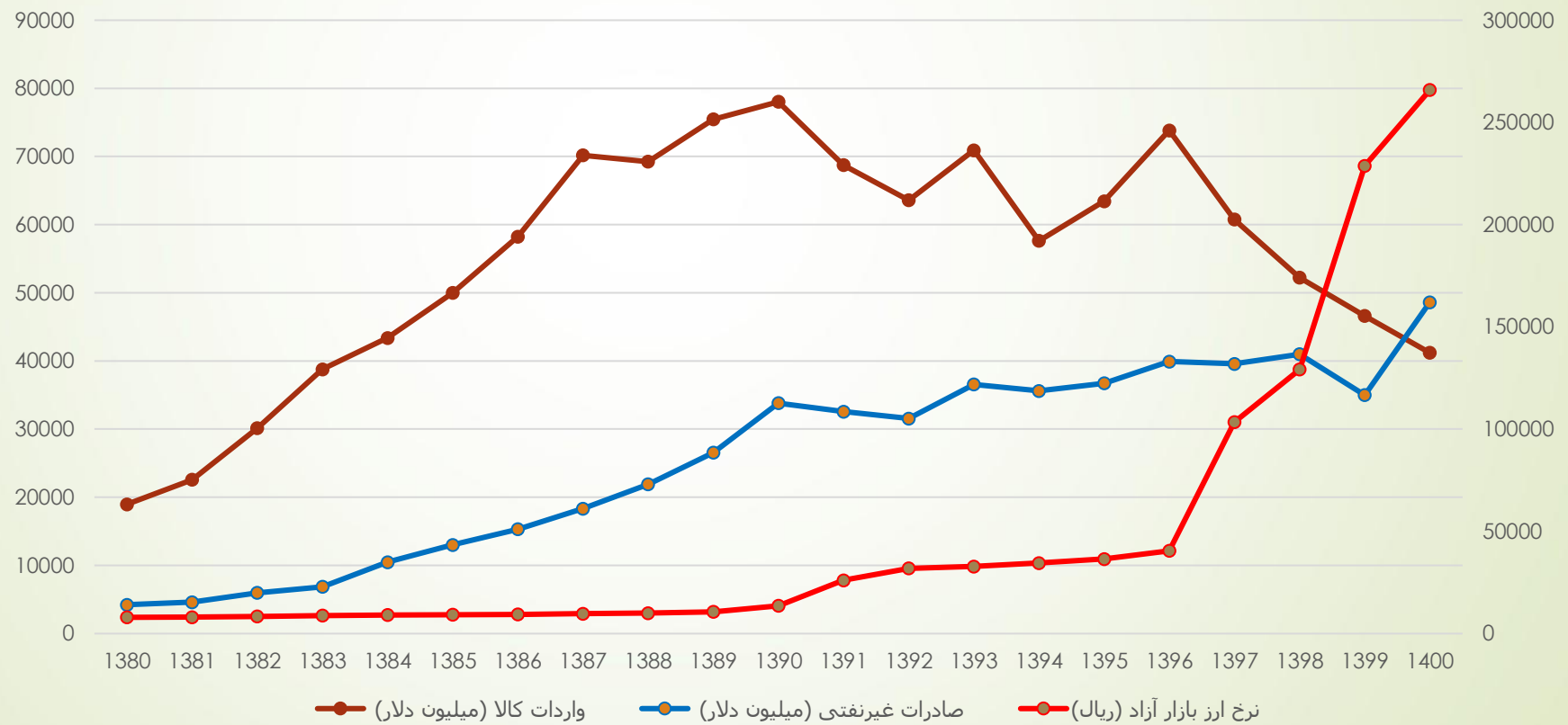
پیامد سیاست های ارزی در بخش صنعت

رشد نرخ ارز حقیقی و شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی از سه ماه اول ۱۳۹۰ تا سه ماهه چهارم ۱۴۰۰

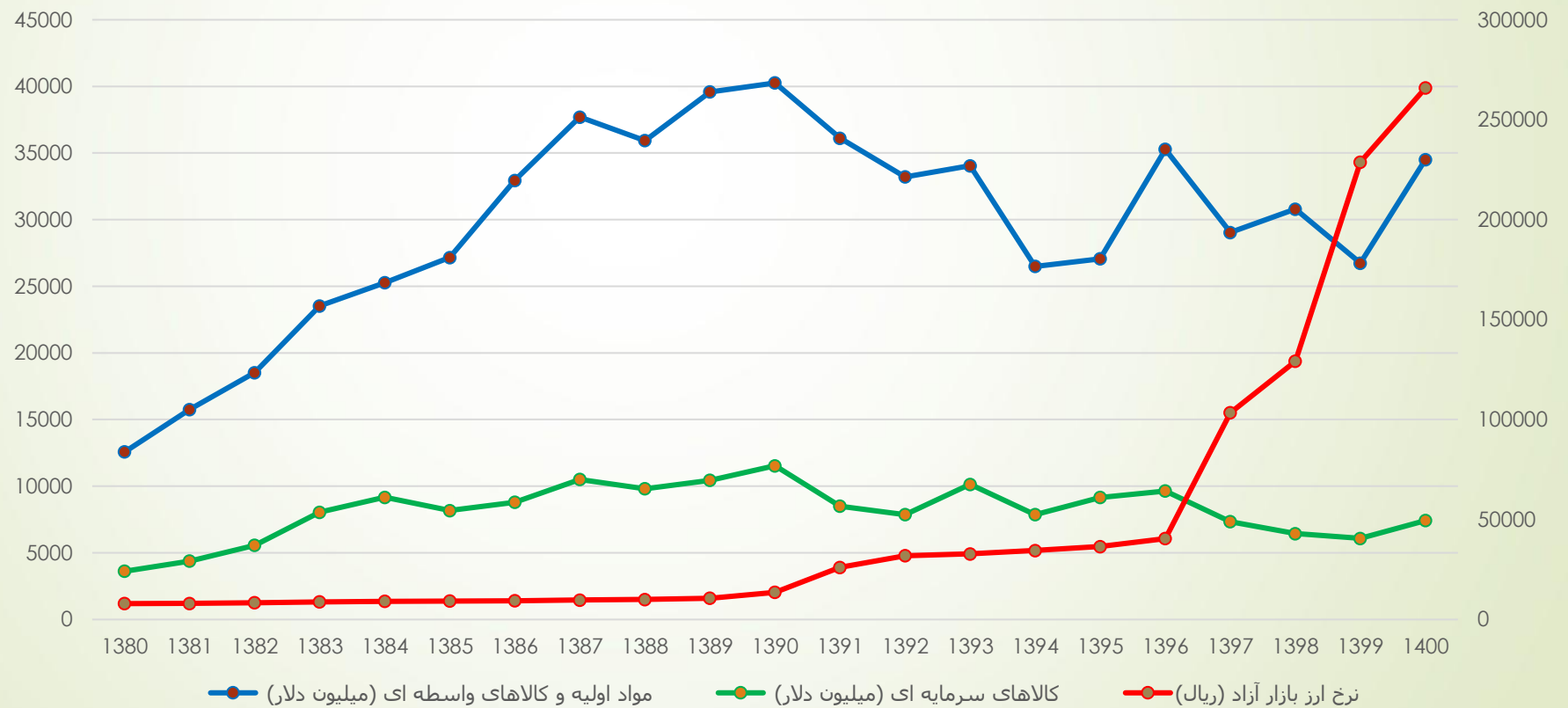
پیامد سیاست های ارزی در بخش صنعت

روند نرخ ارز بازار آزاد، صادرات غیرنفتی و واردات طی دوره ۱۳۸۰-۱۴۰۰

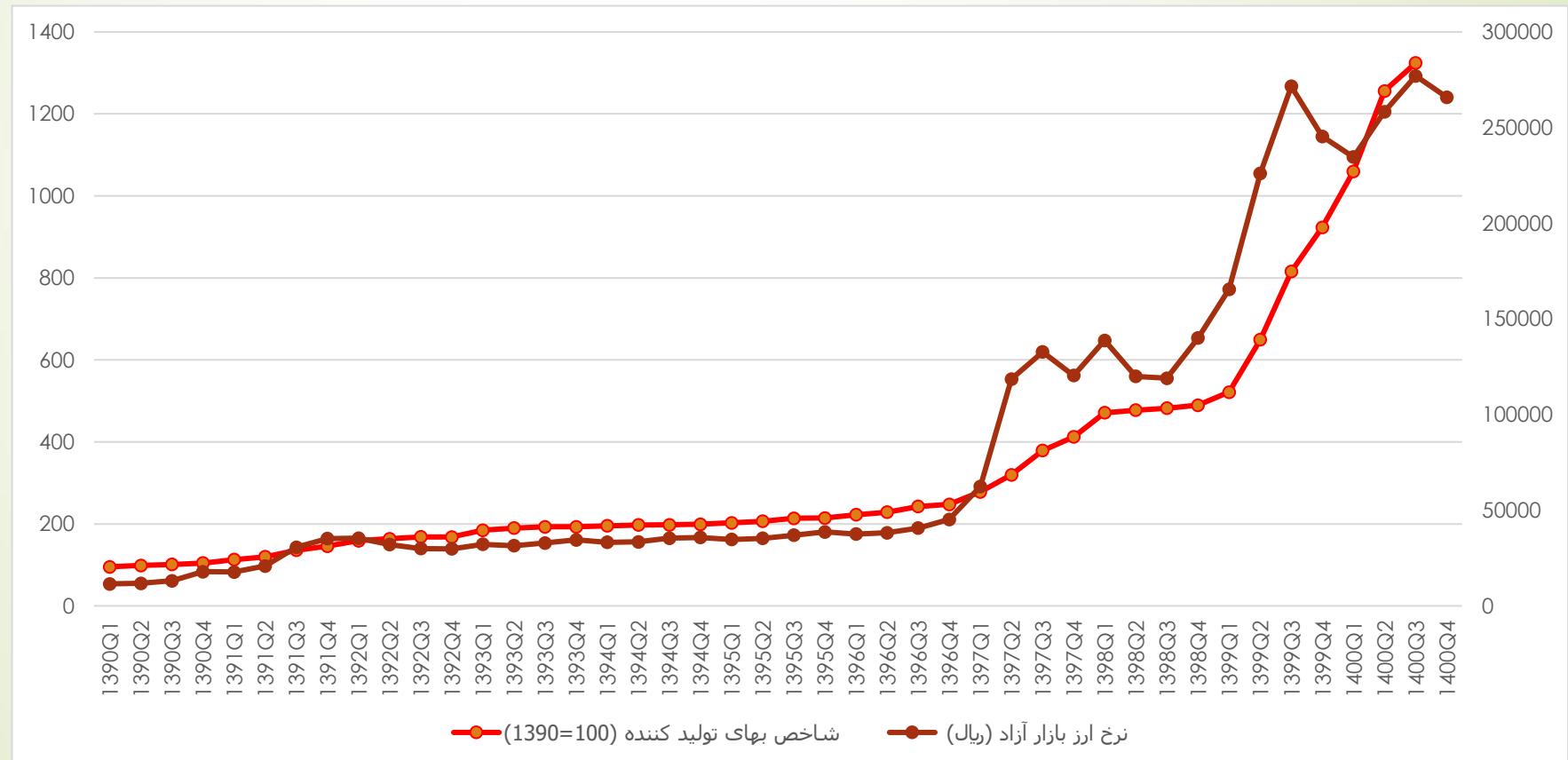
پیامد سیاست های ارزی در بخش صنعت

روند نرخ ارز بازار آزاد، واردات کالاهای سرمایه ای و اسطه ای طی دوره ۱۳۸۰-۱۴۰۰

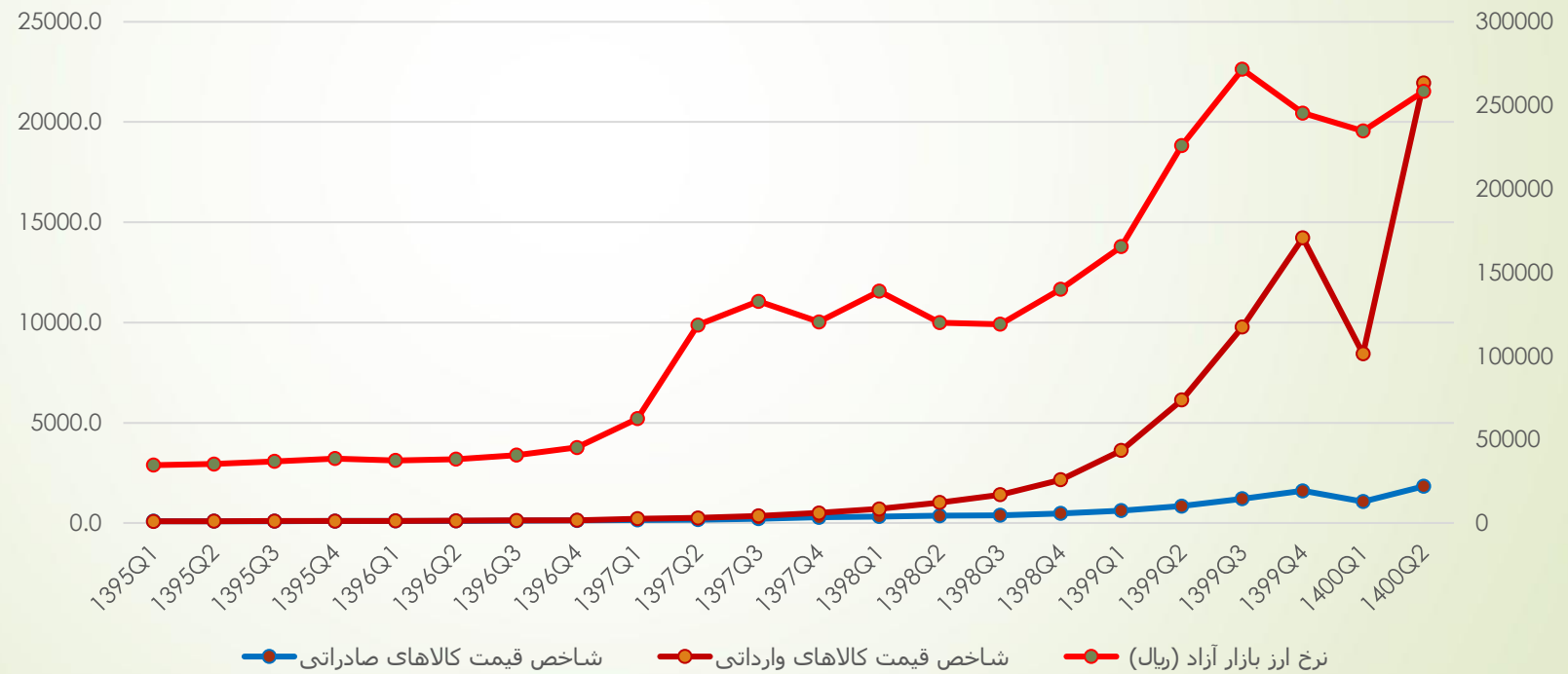
پیامد سیاست های ارزی در بخش صنعت

روند نرخ ارز بازار آزاد و شاخص بهای تولید کننده (۱۳۹۰=۱۰۰) از سه ماه اول ۱۳۹۰ تا سه ماهه چهارم ۱۴۰۰

پیامد سیاست های ارزی در بخش صنعت

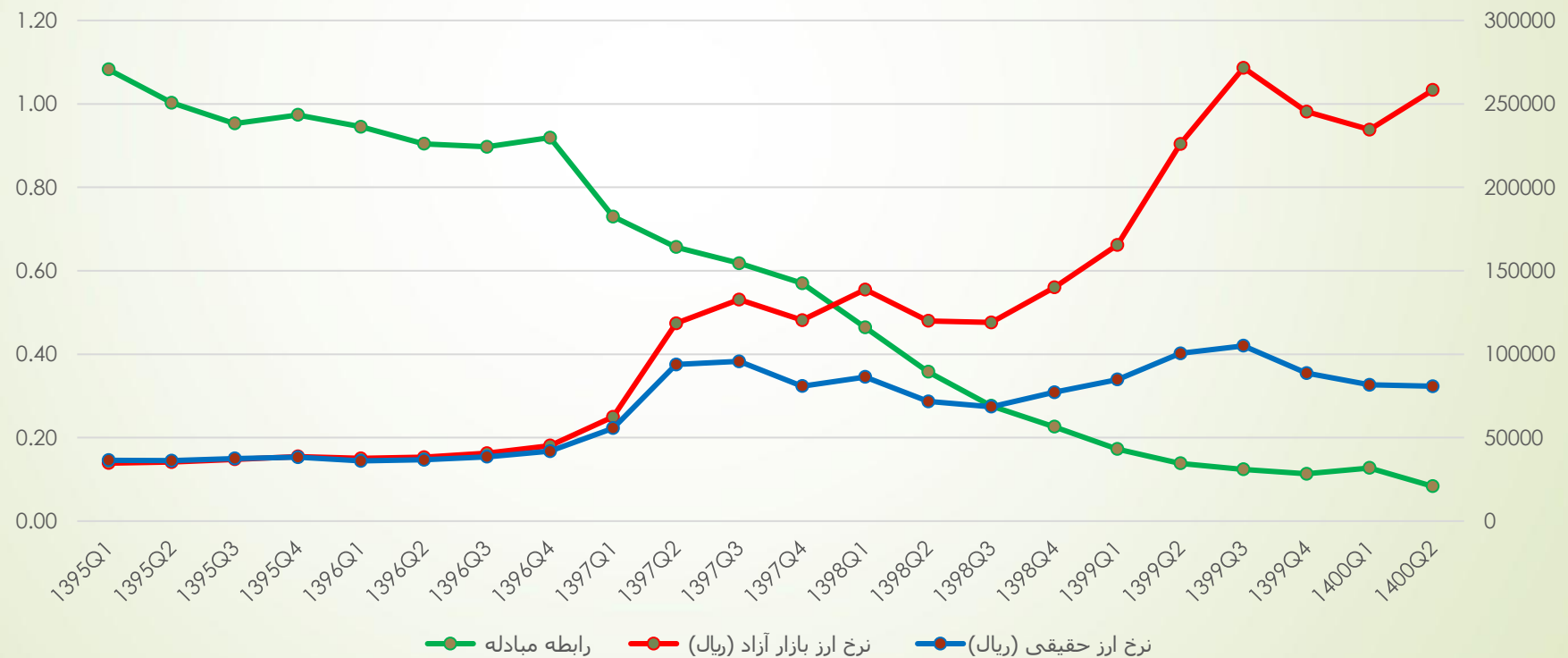
روند نرخ ارز بازار آزاد و شاخص قیمت کالاهای صادراتی و وارداتی از سه ماه اول ۱۳۹۵ تا سه ماهه دوم ۱۴۰۰

پیامد سیاست های ارزی در بخش صنعت

روند نرخ ارز بازار آزاد، نرخ ارز حقیقی و رابطه مبادله از سه ماه اول ۱۳۹۵ تا سه ماهه دوم

۱۴۰۰

جمع بندی حقایق آشکار شده

➤ نظام های ارزی ثابت در اقتصاد ایران و جهش های ارزی و بحران های پولی (زیان تولیدی، یزدانی و همکاران (۱۳۹۶)، مجله اقتصاد و الگوسازی)

➤ کاهش نرخ ارز حقیقی تا سال ۱۳۹۶ و افزایش آن بعد از ۱۳۹۷

➤ حرکت همسو و هماهنگ نرخ ارز اسمی با نرخ ارز تعدیل شده بر اساس تفاوت تورم داخل و خارج

➤ ثبات شاخص تولید کارگاه های بزرگ صنعتی در دهه اخیر

➤ بهبود تراز تجاری به دلیل کاهش شدید واردات و افزایش ملایم صادرات غیرنفتی در دهه اخیر

➤ کاهش واردات کالاهای سرمایه ای و مواد اولیه و واسطه ای در دهه اخیر

➤ افزایش شدید شاخص قیمت تولید کننده از سال ۱۳۹۷ به دلیل جهش نرخ ارز

➤ افزایش شدید شاخص قیمت کالاهای وارداتی از سال ۱۳۹۷ به دلیل جهش نرخ ارز

➤ کاهش شدید رابطه مبادله از سال ۱۳۹۷ به دلیل جهش نرخ ارز

➤ **تحریم**

تعیین کننده های صادرات صنایع کارخانه ای منتخب

یزدانی و صانعی (۱۳۹۹)

صنایع منتخب کدهای دور رقمی HS (۱۹، ۲۰، ۲۸-۳۸، ۳۹، ۴۱، ۵۷، ۵۰-۵۷، ۷۲-۷۳، ۷۴-۸۰، ۸۴، ۸۷)

دوره زمانی ۱۳۷۴-۱۳۹۷

روش PPML در فضای داده های ترکیبی

تفکیک تحریم ها

محاسبه زیان صادراتی ناشی از تحریم های

برآورد الگوی عرضه صادرات در صنایع کارخانه‌ای منتخب ایران ۱۳۹۷-۱۳۷۴

برآورد (۳)	برآورد (۲)	برآورد (۱)	
۰/۷۲** (۱۰/۴۵)	۰/۸۵** (۴۹/۶۹)	۰/۶۹** (۴/۳۸)	LnY_{it}
-۰/۲۳ (-۰/۷۳)	-۰/۳۹** (۳/۶۰)	-۰/۱۶ (-۰/۳۱)	$LnRER_t$
-۰/۲۲ (-۱/۶۴)	۰/۴۰ (۱/۷۲)	-۰/۱۹ (-۰/۸۱)	LnF_t
۰/۰۲** (۱۱/۰۸)	-۰/۰۳** (۷/۰۷)	۰/۰۲** (۶/۱۹)	RCA_{it}
۱/۷۰** (۵/۱۴)	۲/۱۴** (۸/۰۵)	۱/۶۷** (۳/۴۵)	EI_t
—	—	-۱/۱۴** (-۱۲۸/۷۳)	LS_t
—	—	-۰/۱۷** (-۱۰/۹۰)	HS_t
-۲/۷۳** (-۴/۵۰)	-۲/۱۳** (-۷/۷۲)	-۲/۶۴** (-۲/۷۱)	$RERV_t$
—	-۰/۱۴* (-۲/۰۹)	—	$RERV_t * LS_t$
—	-۰/۲۰* (-۲/۵۰)	—	$RERV_t * HS_t$
-۰/۰۷** (-۹/۳۵)	—	—	$LnY_{it}^* * LS_t$
-۰/۰۰۹** (-۶/۶۱)	—	—	$LnY_{it}^* * HS_t$
-۱۰/۴۸* (-۲/۴۷)	-۲۰/۰۱** (-۱۱/۱۷)	-۱۰/۹۱ (-۱/۴۳)	عرض از مبدأ
۰/۵۵	۰/۶۷	۰/۵۵	R-squared
-۶۶/۲۹	-۱۲۶/۳۶	-۶۶/۳۷	Pseudo Log-likelihood
۹۵۶/۵۱ (۰/۰۰)	۲۶۷/۱۳ (۰/۰۰)	۹۰۱/۷۳ (۰/۰۰)	آزمون اصلاح شده‌ی والد
۹/۶۰ (۰/۰۱)	۷۴/۹۱ (۰/۰۰)	۹/۰۸ (۰/۰۱)	آزمون ولدریج

معناداری

➤ ظرفیت تولید

➤ مزیت‌های نسبی موجود

➤ مشوق‌های سیاست‌گذار

➤ تحریم‌ها

➤ نوسان‌های نرخ ارز

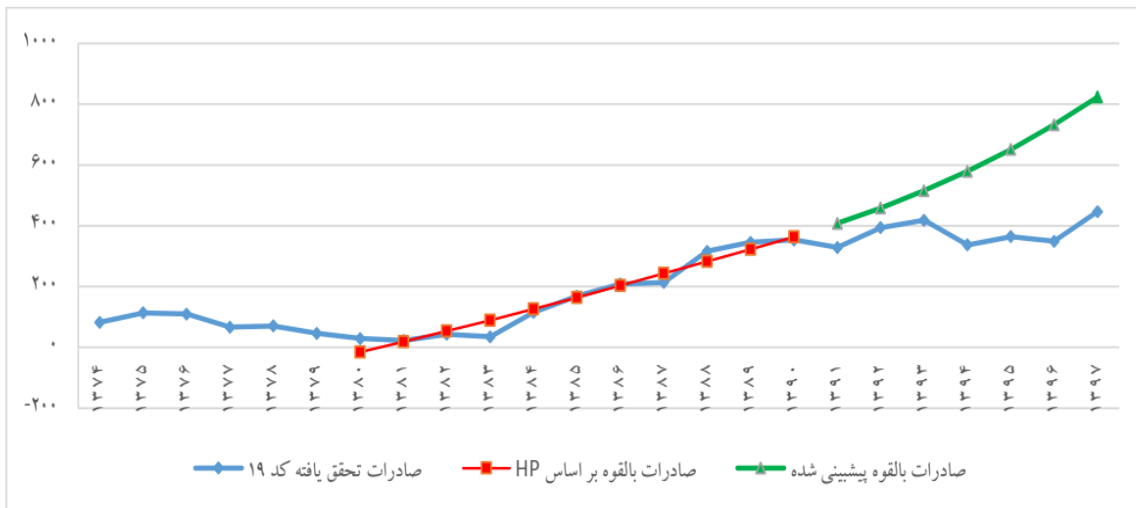
➤ تشدید اثرات تحریم با نوسان نرخ ارز

➤ کاهش اثر تحریم با

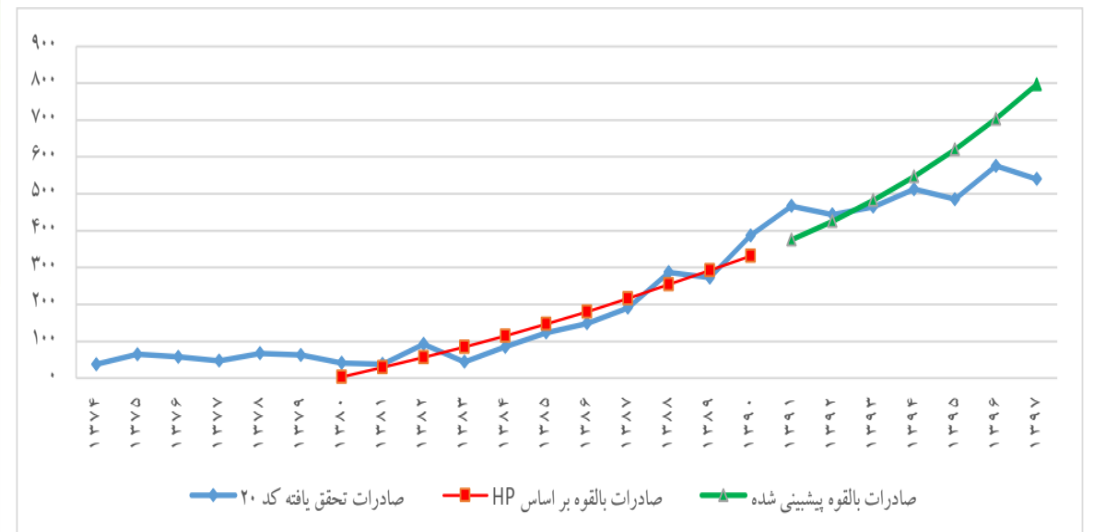
افزایش ظرفیت تولید

➤ عدم معناداری تسهیلات اعطایی

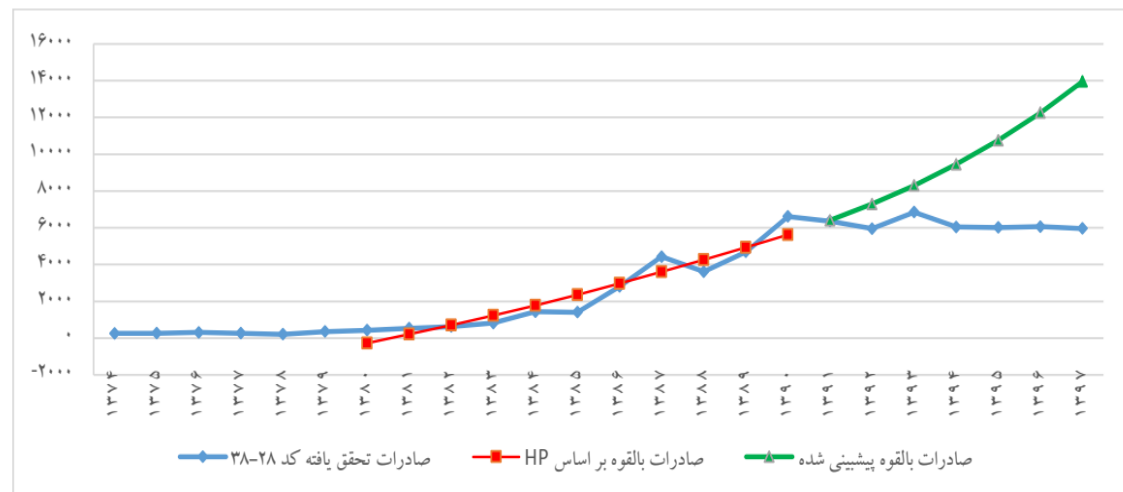
زیان صادراتی ناشی از تحریم

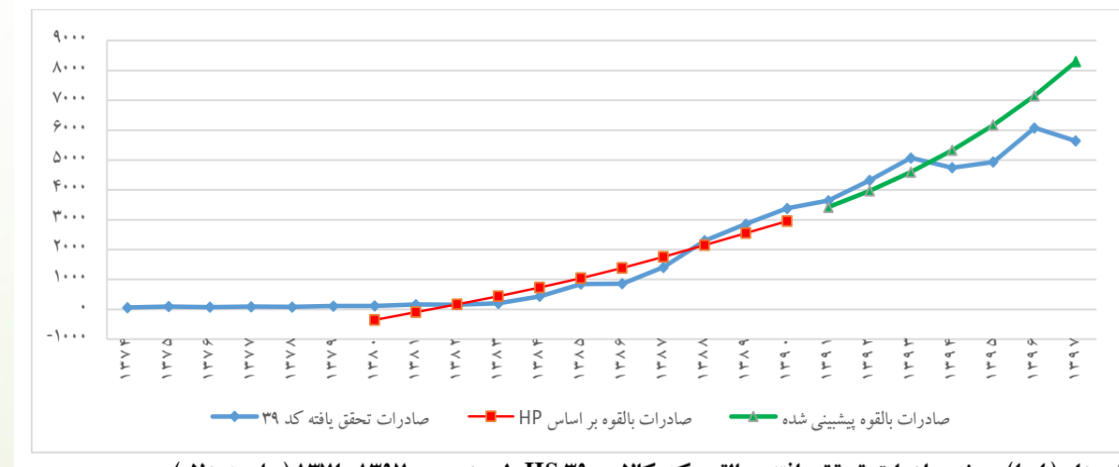
نمودار (۱-۴). روند صادرات تحقق یافته و بالقوه کد کالایی HS ۱۹ طی دوره ۱۳۷۴-۱۳۹۷ (میلیون دلار).

نمودار (۲-۴). روند صادرات تحقق یافته و بالقوه کد کالایی HS ۲۰ طی دوره ۱۳۷۴-۱۳۹۷ (میلیون دلار).

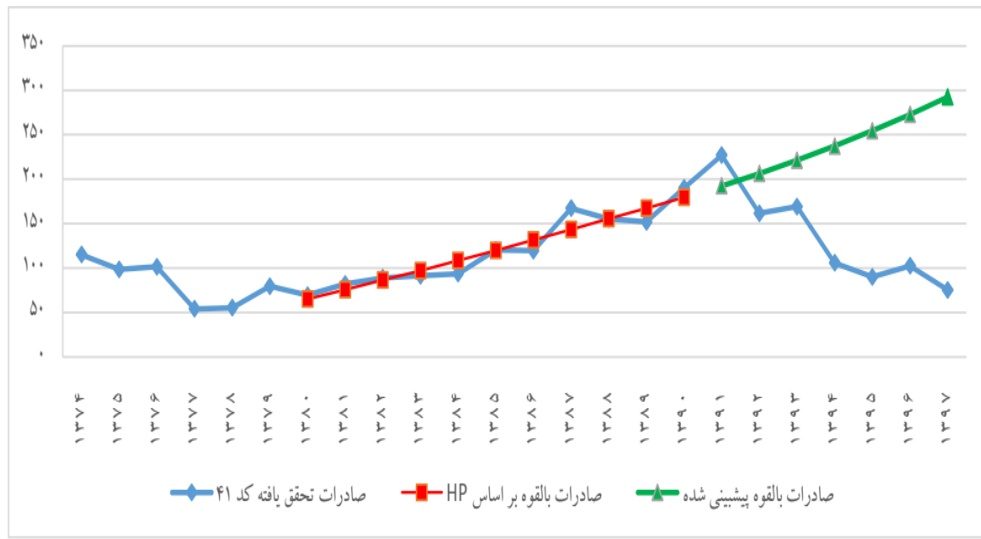

نمودار (۳-۴). روند صادرات تحقق یافته و بالقوه کد کالایی HS ۲۸-۳۸ طی دوره ۱۳۷۴-۱۳۹۷ (میلیون دلار).

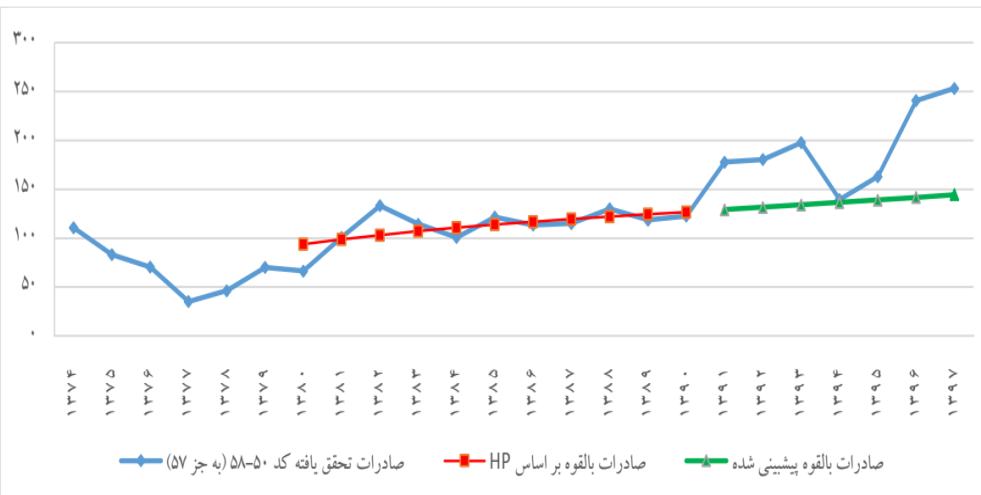

نمودار (۴-۴). روند صادرات تحقق یافته و بالقوه کد کالایی HS ۳۹ طی دوره ۱۳۷۴-۱۳۹۷ (میلیون دلار).

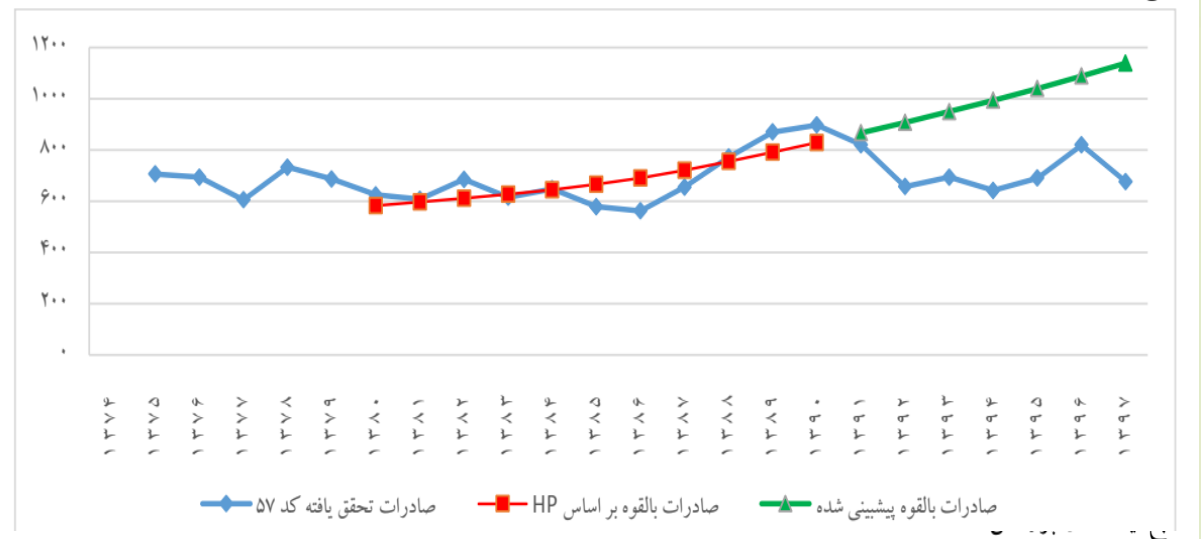
زیان صادراتی ناشی از تحریم

نمودار (۵-۴). روند صادرات تحقق یافته و بالقوه کد کالایی HS ۴۱ طی دوره ۱۳۷۴-۱۳۹۷ (میلیون دلار).

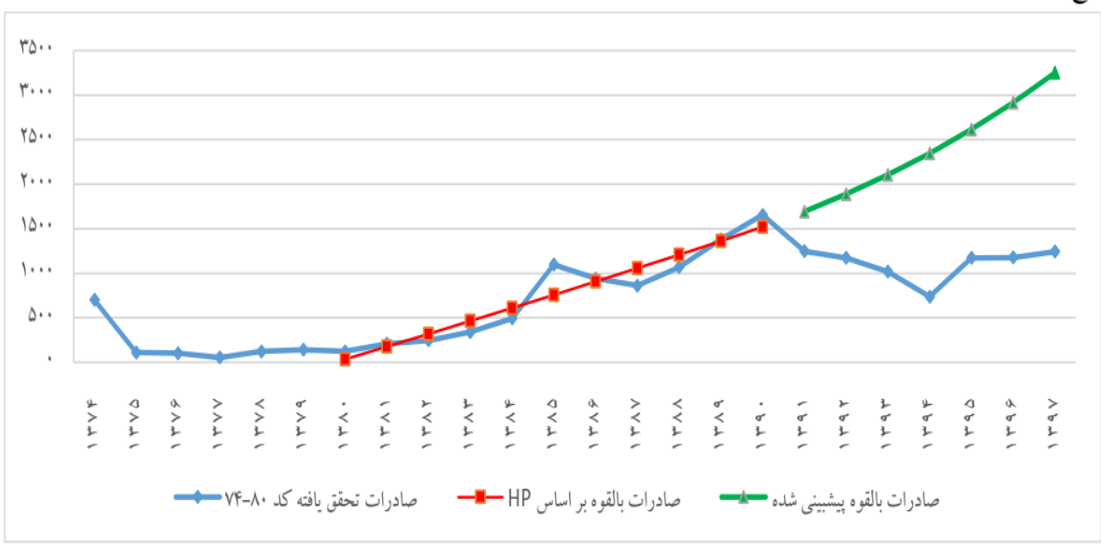

نمودار (۷-۴). روند صادرات تحقق یافته و بالقوه کد کالایی HS ۵۰-۵۸ (به جز ۵۷) طی دوره ۱۳۷۴-۱۳۹۷ (میلیون دلار).

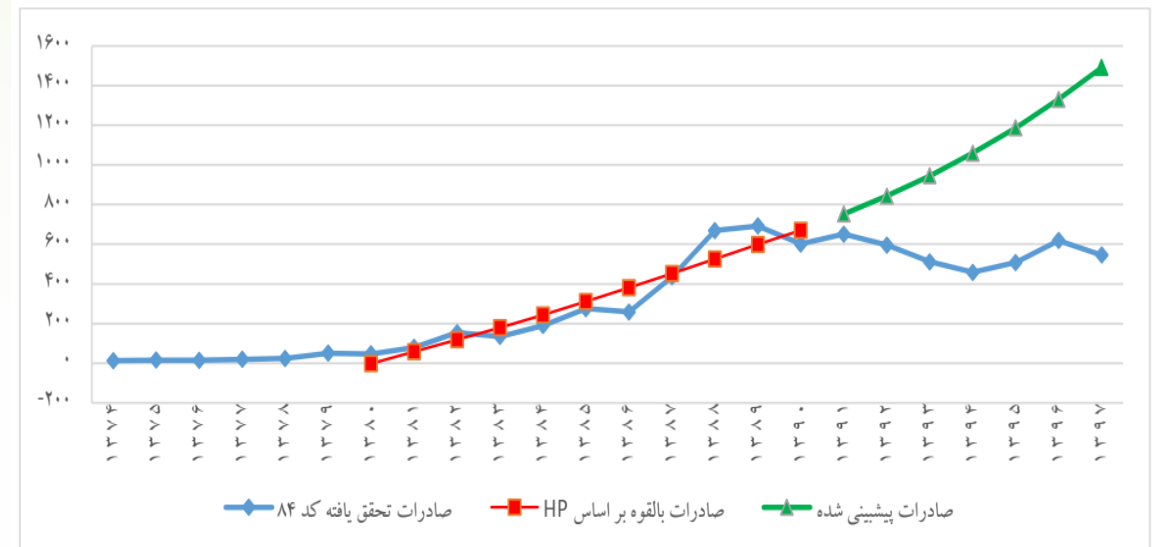

نمودار (۸-۴). روند صادرات تحقق یافته و بالقوه کد کالایی HS ۷۲-۷۳ طی دوره ۱۳۷۴-۱۳۹۷ (میلیون دلار).

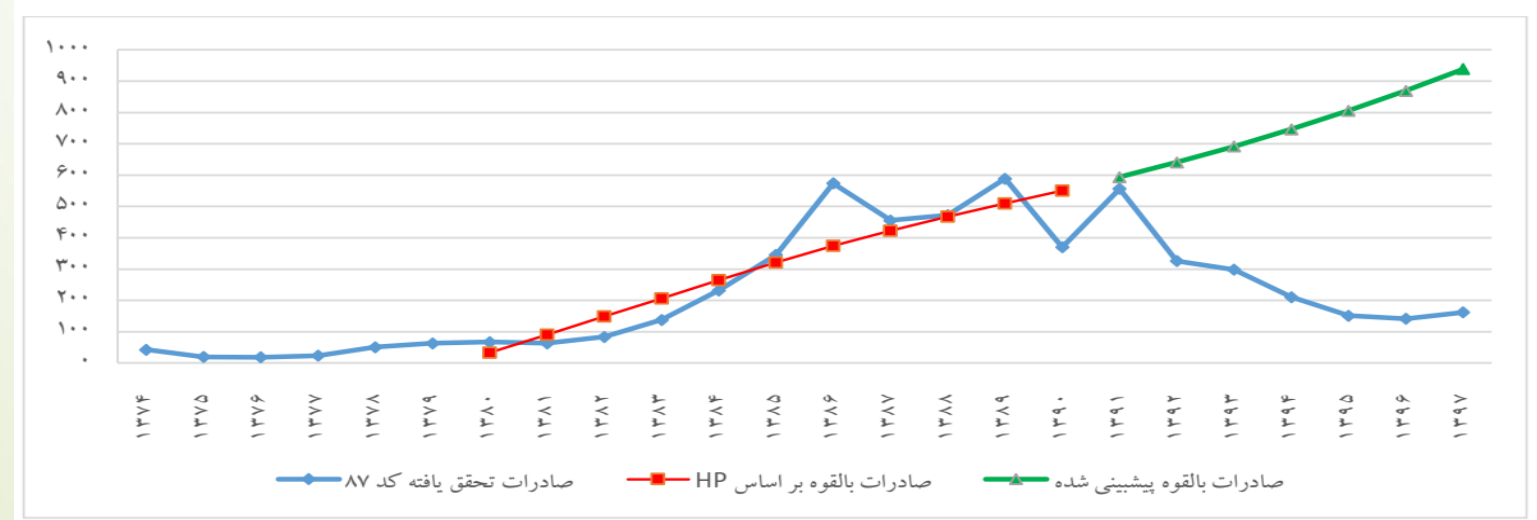
زیان صادراتی ناشی از تحریم

نمودار (۹-۴). روند صادرات تحقق یافته و بالقوه کد کالایی HS ۷۴-۸۰ طی دوره ۱۳۷۴-۱۳۹۷ (میلیون دلار).

نمودار (۱۰-۴). روند صادرات تحقق یافته و بالقوه کد کالایی HS ۸۴ طی دوره ۱۳۷۴-۱۳۹۷ (میلیون دلار).

نمودار (۱۱-۴). روند صادرات تحقق یافته و بالقوه کد کالایی HS ۸۷ طی دوره ۱۳۷۴-۱۳۹۷ (میلیون دلار).

زیان صادراتی ناشی از تحریم

زیان صادراتی ناشی از تحریم ها در صنایع کارخانه ای منتخب طی ۲۰۱۸-۲۰۱۲ (میلیون دلار)

Year HS Code	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
19	-79.53	-65.02	-97.67	-242.42	-286.99	-383.08	-376.84
20	0	0	-17.92	-34.59	-135.15	-127.38	-256.86
28-38	-43.59	-1342.84	-1447.33	-3409.55	-4746.55	-6197.91	-7990.54
39	0	0	0	-583.84	-1237.23	-1079.9	-2654.25
41	0	-44.79	-52.2	-131.41	-164.33	-170.42	-217.32
50-56	0	0	0	0	0	0	0
57	-46.19	-249.91	-255.72	-351.95	-349.79	-268.38	-462.72
72-73	0	0	0	0	0	0	0
74-80	-445.4	-715.14	-1086.26	-1611.18	-1443.24	-1741.01	-2007.99
84	-101.72	-247.6	-433.51	-600.66	-679.58	-711.54	-946.2
87	-37.39	-315.17	-393.89	-536.16	-654.68	-728.32	-776.92
Total losses	-753.82	-2980.47	-3784.5	-7501.76	-9697.54	-11407.94	-15689.64

عوامل موثر بر زیان صادراتی ناشی از تحریم

Diagnostic tests	Test statistic	Probability value
The Chow test for selecting pooled OLS or fixed-effects (FE)	8.27	0.00
The Hausman test for selecting random-effects (RE) or FE	0.53	0.76
The adjusted Rao score test for selecting pooled OLS or RE	66.75	0.00
The Pesaran test for cross-sectional dependence	4.03	0.00
The likelihood ratio test for heteroskedasticity	238.64	0.00
The Wooldridge test for autocorrelation	91.15	0.00

Method	The Generalized Least Squares (GLS) method with heteroskedasticity, panel-specific autocorrelation, and cross-sectional dependence	
Variable	Coefficient	Test statistic
LnY_{it}	-174.53	-4.64*
$LnRER_t$	-516.89	-4.24*
LnF_t	308.73	1.89
RCA_{it}	2.95	0.61
$RERV_t$	5933.43	4.52*
Constant	4780.31	2.82*

Note: * denotes the level of statistical significance at 1%.

جمع بندی و راهکارهای سیاستی

➤ چرخش سیاست های بخش خارجی کشور در جهت رفع تحریم ها

➤ تعدیل نرخ ارز متناسب با تفاضل تورم داخلی و خارجی جهت جلوگیری از وقوع جهش ارز

➤ تعیین نرخ ارز براساس ملاحظات تجارت خارجی و نه بودجه ای

➤ حرکت به سمت یکسان سازی نرخ ارز در شرایط ثبات اقتصاد کلان

➤ گسترش ظرفیت تولیدی به منظور رفع محدودیت عرضه صادرات

جمع بندی و راهکارهای سیاستی

➤ جلوگیری از نوسان نرخ ارز

➤ تأمین مالی سرمایه در گردش بنگاه ها

➤ تسریع در اصلاحات اساسی در سیستم بانکی و حذف بنگاه داری

➤ ضرورت تعمیق تأمین مالی تولید از بازار سرمایه

➤ تغییر پارادایم ملی در جذب سرمایه های خارجی در جهت تأمین مالی تولید

➤ اعطای کمک های دولتی در جهت گسترش صادرات

➤ حذف وجود انحصار در عرضه ارز

با تشکر از حسن توجه شما